

Алла Доценко

БУДИНОК ПОЛКОВОЇ КАНЦЕЛЯРІЇ В ЧЕРНІГОВІ: НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

У статті висвітлено стан і ремонт будинку полкової канцелярії в зв'язку з передачею його історичному музею в 1962 році, а також реставрації кінця ХХ-поч. ХХІ ст.

Ключові слова: будинок полкової канцелярії, пам'ятка архітектури, історичний музей, перепланування, обстеження, реставрація.

Видатна пам'ятка архітектури — будинок полкової канцелярії був побудований у 90-х роках XVII ст. Протягом майже двох з половиною століть у будівлі періодично знаходилися різні організації і установи, неодноразово вона зазнавала пошкоджень і ремонтувалася.

У 1954 році в споруді розмістився військово-морський клуб ДТСААФ. Але 9 травня 1962 року рішенням виконкому Чернігівської обласної ради депутатів трудящих за № 417 будинок полкової канцелярії було передано історичному музею. Відповідно був складений проект по переплануванню і пристосуванню цієї споруди під історичний музей [1]. Проект був складений Чернігівським обласним управлінням культури і затверджений заступником голови Чернігівського облвиконкому тов. Панченком 23 травня 1962 р.

Проектом передбачалося виконати наступні роботи:

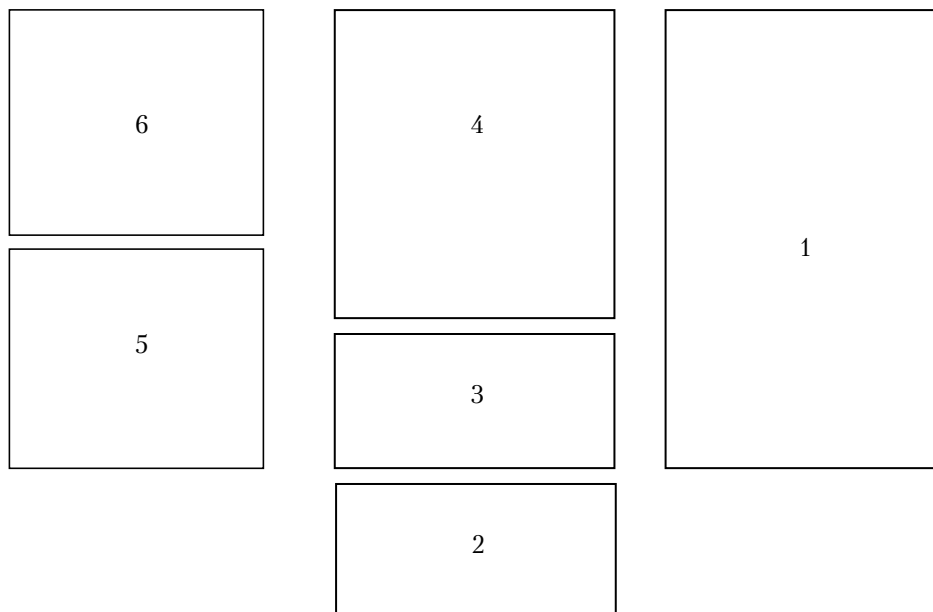
1. З приміщення № 4 в приміщення № 5 відкрити старий дверний отвір, що був раніше закладений цеглою. Розмір 115 x 215 см.
2. У приміщенні № 5 розібрати закладений цеглою арочний отвір разом з дверним заповненням.
3. У приміщенні № 5 розібрати фанерні стіни господарського приміщення (комори) разом з дверним заповненням.
4. Між приміщеннями № 3 і № 4 закласти дверний отвір у дерев'яній отинькованій перегородці.
5. У приміщенні № 1 розібрати дерев'яну стінку.
6. Усі опалювальні печі розібрати, оскільки запроєктовано центральне опалення.
7. Ззовні споруди розібрати прибудову гаража з дощок, розміром у плані 2,63 x 3,89 м.
8. У приміщенні № 1 стелю отинькувати з підбиттям дранню.

Після зміни планування споруди буде наступне призначення приміщень:

№ приміщення	Призначення приміщень	Площа в кв. м.
1	Зала виставки фондів № 1	92,92
2	Тамбур	2,90
3	Вестибюль	18,40
4	Зала виставки фондів № 2	37,83
5	Зала виставки фондів № 3	72,26
	Всього:	224,31

© Доценко Алла Володимирівна – заступник генерального директора НАІЗ «Чернігів стародавній».

Схема помещений будинку Полкової канцелярії:

При проведенні робіт по переплануванню споруди було передбачено також зробити ремонт тиньку стін і стелі з суцільним перетиранням і наступним високоякісним клейовим фарбуванням.

Для того, щоб мати повну картину стану будинку полкової канцелярії і передбачити всі ремонтні роботи, був проведений детальний його огляд з фіксацією в акті [2]:

«АКТ

23 июля 1962 года, г. Чернигов.

Ми, нижеподписавшиеся: инженер Черниговской Проектно-Сметной Конторы Облкомхоза т. Винник А. В., директор Черниговского Исторического музея тов. Чехов В. П., и Зав. хозяйством Исторического музея тов. Кролевец А. А. – произвели детальный осмотр всего здания бывшей полковой канцелярии в Горпарке на Валу в г. Чернигове, передаваемого по решению Исполнительного Комитета Черниговского Областного Совета депутатов трудящихся от 9 мая 1962 г. за № 417 для Черниговского Исторического музея.

Детальный осмотр здания произведен с целью определения необходимости проведения работ по перепланировке здания для приспособления его под Исторический музей.

Техническая характеристика здания:

Здание кирпичное, одноэтажное с подвалом. Полы везде деревянные дощатые (на 1-м этаже).

Перекрытие над подвалом в виде кирпичных сводов, чердачное перекрытие в помещении № 3, 4, 5, 6, тоже в виде кирпичных сводов, а в помещении № 1 чердачное перекрытие — деревянное.

Здание имеет печное отопление и электрическое освещение. Водопровод и канализация отсутствуют. Строительный объем существующего здания 3674,40 куб.м. и площадь застройки 429,60 кв.м.

Инженер Проектно-Сметной Конторы	(Винник)
Директор Исторического музея	(В. Чехов)
Зав. Хозяйством музея	(Кролевец)»

А на наступний день з'явився ще один акт [3]:

«АКТ
24 июля 1962 г. гор. Чернигов

Ми, нижеподписавшиися: инженер Черниговской Проектно-Сметной Конторы Облкомхоза т. Винник А. В., директор Черниговского Исторического музея тов. Чехов В. П., и Зав. хозяйством Исторического музея тов. Кролевец А. А. – сего числа произвели осмотр вскрытых отдельных конструктивных элементов в здании бывшей полковой канцелярии в Горпарке на Валу в городе Чернигове, передаваемого по Решению Исполнительного Комитета Черниговского Областного Совета депутатов трудящихся за № 417 для Черниговского Исторического музея.

Осмотром вскрытых конструктивных элементов установлено:

1. По чердачному перекрытию.

Произведено вскрытие чердачного перекрытия над помещением № 1 в 8-ми местах. Установлено, что деревянные конструкции чердачного перекрытия находятся в удовлетворительном состоянии.

2. По крыше и кровле.

Произведено вскрытие деревянных элементов наслонных стропил из брусев в 16-ти местах.

Установлено, что деревянные элементы стропил пришли в негодность на 50% и подлежат замене в объеме 50% от общего количества стропил. Деревянная обрешетка стропил пришла в полную негодность и подлежит замене в объеме 100%. Железо в кровле пришло в негодность на 75%.

3. По полам 1-го этажа

Произведено вскрытие дощатых полов во всех помещениях. Установлено, что дощатые полы во всех помещениях необходимо переслать с добавлением 25% новых досок и 25% новых лаг со тщательной прострожкой досок по всей площади.

Инженер Проектно-Сметной Конторы (Винник)

Директор Исторического музея (В. Чехов)

Зав. Хозяйством музея (Кролевец)»

Але ремонтні роботи розпочалися лише через 2 роки – на початку 1964 р., оскільки негайно потрібен був капітальний ремонт покрівлі й поточний ремонт фасадів. Ці роботи були доручені одній з чернігівських ремонтних контор. До 20 вересня 1964 р. заміну покрівлі завершили.

Однак встановлення стропил і балок було проведено з відхиленням від первісного проекту і по напівзруйнованому цегляному муруванню карнизів. Це призвело до того, що кінці нових балок врізалися в мурування карнизів на глибину до 3-х цеглин, а нижні краї торців балок в окремих місцях вийшли з площин фасадів.

Така ситуація не давала можливості провести другу чергу ремонтних робіт: відремонтувати мурування карнизів без розібрання покрівлі й перекладки балок.

У зв'язку з цим потрібно було повністю розібрати вже зроблену покрівлю, відновити її у відповідності з первісною конструктивною схемою.

10 квітня 1965 р. з цього приводу була скликана комісія і складений акт. Комісія, до якої входили начальник обліспекції Держархбудконтролю О. М. Шейнін, архітектор-інспектор по охороні пам'яток архітектури М. Я. Призонт, інженер облуправління культури А. Ф. Диндарь, директор історичного музею А. В. Філін, начальник ПТО облрембудтресту І. М. Кисловець, директор МОМ-3 А. М. Крохін, і що діяла на основі вказівок заступника голови облвиконкому Б. П. Горбаня, провела обстеження стану виконаних робіт по облаштуванню покрівлі на полковій канцелярії.

Перевірляники встановили, що у виконаних рембудуправлінням роботах по заміні стропильної системи і покрівлі допущені відступи від проекту, який був складений проектно-кошторисною конторою облкомунгоспу:

- на східному фасаді торці балок, в які врізалися стропильні ноги, висунуті так,

- що це не дає можливості зробити мурування карнизів між розкреповками;
- на західному фасаді нахил покрівлі над карнизом не всюди відповідає необхідним розмірам;
  - не виконані роботи по влаштуванню пелени і настінних жолобів.
- А тому комісія вважала за необхідне:
- для виправлення допущених помилок по покрівельних роботах зі сторони східного фасаду:
    - а) розібрати покрівлю уздовж фасаду на відстані 1-2 метри від карнизу в бік конька;
    - б) торці балок, що надмірно висунуті, спиляти і укріпити крокви;
    - в) виконати роботи по влаштуванню пелени і настінних жолобів.
- Для виправлення покрівлі зі сторони західного фасаду було вирішено:
- а) розібрати покрівлю уздовж фасаду на відстані 1-2 м від карнизу в бік конька;
  - б) виконати нахил на відстані не менше 5 см по відношенню до найбільш виступаючої розкреповки;
  - в) виконати роботи по влаштуванню пелени і настінних жолобів.

Усі ці роботи по усуненню допущених відхилень від проекту і довільного виконання стропильної системи (недотримання рівня укладки балок, в які врізаються стропильні ноги) повинні бути виконані рембудуправлінням як підрядною організацією, що здійснювала роботи по влаштуванню покрівлі й повністю отримала оплату за них. Комісія вважала, що всі роботи по усуненню вказаних недоліків по покрівлі повинні бути виконані до 1 травня 1965 року.

Окрім робіт по покрівлі, комісія обстежила і зафіксувала, що необхідно провести ще наступні ремонтно-консерваційні роботи:

1. Фундаменти — ремонту не потребували.
2. Стіни — а) стіни і склепіння підвалу всередині пошкоджені вологістю: місцями є вивали цегли і відлущення його поверхні. Посипався на 40% тиньк, а той, що залишився, знаходився у поганому стані. Необхідно докласти вивали цегляного мурування, очистити стіни від старого тиньку, зробити повну перетирку з наступною побілкою всіх стін і склепінь підвалу;
  - б) Цегляне мурування стін I-го поверху (як внутрішніх, так і зовнішніх) і фронтонів в задовільному стані. Є невеликі механічні пошкодження мурування на південному і північному фасадах (розміром не більше 0,25 кв.м) і вивал мурування (розміром 0,7 x 0,7 x 12 см) у східній частині північного фасаду. Цей вивал закласти, відновивши зруйновану частину відкосу вікна підвалу. Пошкоджені профільовані деталі відновити лекальною цеглою. Мурування вести зі штраблінням стіни, очищенням її від битої цегли і відновленням профілей за зразком існуючих лекальною цеглою на вапняковому розчині.
- 3 Карнизи. Після розібрання покрівлі відновити цегляний карниз за зразком частин, що збереглися з використанням лекальної цегли. Мурування вести на вапняковому розчині з попередньою її очисткою від битої цегли і укріпленням порушеної цегли вапняковим же розчином.
4. Покрівля. Існуючу покрівлю розібрати повністю і зробити її заново, змінивши схему кінцевих врубок. Влаштувати водостічні жолоби і відремонтувати водостічні труби (6 пог. метрів). Замінити пошкоджене і відновити відсутнє залізне покриття міжярусних тяг фронтонів і віконних зливів. Замінити дерев'яні конструкції і металеву покрівлю критого ганку і тамбуру входу у підвал на північному фасаді будинку. Всі металеві покриття і водостічні труби пофарбувати паризькою зеленню або окислом хрому за два рази. Всі дерев'яні конструкції покрити вогнезахисною пастою.
5. Мансардне приміщення. Стіни і стелю мансардного приміщення обшити дошками в чверть і пофарбувати масляною фарбою світлотеплого тону за два рази.
6. Перекриття. Пласке по дерев'яних балках перекидання приміщення в західній частині споруди підшити дранню, отинькувати і побілити. Отинькувати і побілити стелю дерев'яних перекирень тамбура в підвал і критого ганку.
7. Підлога. Дощату підлогу по дерев'яних лагах частково відновити у східному

малому і західному великому приміщеннях. У великому західному приміщенні перед насланням підлоги закрити бетонними плитами вихід із підвалу і замінити дві лаги, що згнили. Встановити плінтуси по всьому внутрішньому периметру стін. Настелену підлогу пофарбувати за два рази.

8. Двері і вікна. Відремонтувати існуючі дверні полотна і віконні переплетіння. Відновити за зразком існуючих два відсутніх дверних полотна і 5 віконних переплетінь. По всіх дверних полотнах зробити односторонню азбестову і поверх неї металеву обшивку. За зразком існуючих в 20 віконних отворах відновити металеві ґрати і пофарбувати олійною фарбою.

9. Відмостка. Навколо будівлі зробити відмостку шириною 70 см.

10. Підвали очистити від будівельного сміття.

Однак розпочатий ремонт був завершений не в травні, а у жовтні 1965 року. Про це свідчить акт приймання, складений та підписаний директором історичного музею А. В. Філіним та головним хранителем фондів В. І. Мурашком. Але навіть після закінчення цього капітального ремонту залишилися ще деякі не виконані роботи, про що і було відмічено у акті: потрібно ще провести тинькування стін і склепінь підвальних приміщень; оббити двері залізом у хранилище (вхід), а також провести побілку стелі і стін підвалу. Ці роботи не були включені до кошторису і мали їх зробити і закінчити у лютому 1966 року.

У 1971 р. у будинку провели також деякі ремонтно-реставраційні роботи: влаштували електроосвітлення у підвалах, відновили в них тиньк з побілкою, встановили металеві двері з ґратами у підвал.

До 1983 р. у будинку полкової канцелярії працював художній відділ історичного музею. Але в тому ж році художній відділ був реорганізований у обласний художній музей і отримав окреме приміщення — будинок жіночої гімназії. А в будинку полкової канцелярії розмістилися фонди історичного музею. Відтоді ремонти не проводилися і з часом все помітніше було видно руйнування пам'ятки національного значення, а особливо, коли в 1993 р. при проведенні благоустрою Валу біля верхньої тераси з пам'ятником Тарасові Шевченку було перекрито водовідведення опадів з колишнього фортечного рову. Створилася западина, в якій збиралося до 250 кубометрів води. Внаслідок підземного водотoku з западини підмокли фундаменти і стіни будинку полкової канцелярії. Одна стіна повністю відкололась. Таким чином, пам'ятка архітектури опинилася в аварійному стані.

Заповідник, на балансі якого знаходилася ця пам'ятка, негайно почав звертатися у різні інстанції, щоб врятувати споруду. На тріщинах біля бічної стіни заповідником були поставлені маяки. Але невдовзі маяки розірвало: на них з'явилися тріщини до 3 мм шириною, а на зовнішній поверхні стін — нові тріщини. У зв'язку з такою ситуацією — ускладненням аварійного стану будівлі, необхідно було негайно обстежити його фахівцями. А тому заповідник звернувся до інституту «Укрпроектреставрація» з проханням надіслати фахівців для обстеження споруди. Одночасно заповідник звернувся і до облуправління культури, і до історичного музею, який орендував цю будівлю, з вимогою провести науково-обстежувальні і ремонтно-реставраційні заходи, а в подальшому звільнити будівлю для проведення протиаварійних і реставраційних робіт. Через кілька днів у Чернігів для обстеження будинку полкової канцелярії приїхали головний архітектор проекту інституту «Укрпроектреставрація» Л. І. Цяук і головний інженер Є. І. Семик. Вони візуально обстежили пам'ятку і підготували висновки по її технічному стану. В цих висновках вони відмітили, що в західній частині будівлі на стінах північного і південного фасадів іде активний процес розширення старих і утворення нових тріщин по всій висоті наземної частини і в підвальних приміщеннях споруди. Характер, місце розташування тріщин, час процесів деформації передбачають наступні причини їхнього утворення:

а) наявність під західною частиною підмурків слабих ґрунтів, які мають органічні рештки;

б) усадка від промерзання і відтавання ґрунтів;

в) підвищення рівня ґрунтових вод, в результаті накопичення атмосферних осадів в колишньому фортечному рові, що знаходиться на відстані 20-25 м від об'єкта.

Як підкреслено в заключенні, одним з першочергових протиаварійних заходів є відведення води з рову — на даний момент відкачка, а в подальшому — попередження її накопичення. Цю задачу потрібно вирішувати комплексним проектом благоустрою Валу.

До проектних рішень по укріпленню існуючих конструкцій пам'ятки і для попередження її подальшого руйнування, як наголошено в заключенні, необхідно було б ще виконати комплекс робіт по дослідженню споруди, що направлені на встановлення технічного стану пам'ятки, причин і факторів в ній руйнівного процесу:

- а) інженерну геологію;
- б) гідрогеологію;
- в) детальне інженерне обстеження споруди;
- г) архітектурно-археологічний обмір;
- д) геотопозйомку;
- е) архітектурні натурні дослідження.

Виходячи з аварійної ситуації, що склалася, подальша експлуатація споруди під фонди, де працюють співробітники, є неприпустимою.

Розгослос про аварійний стан пам'ятки національного значення дійшов до Міністерства в справах будівництва і архітектури України. Перший заступник міністра В. Гусаков направив лист в Мінкультури України та в облдержадміністрацію з проханням відшукати необхідні кошти для проведення невідкладних першочергових протиаварійних заходів на орендованій обласним історичним музеєм пам'ятці. При цьому В. Гусаков запевнив, що Міністерство будівництва і архітектури силами своїх підвідомчих організацій забезпечить розробку необхідної проектно-кошторисної документації та виконання ремонтно-реставраційних робіт.

На початку 1994 року заповідник, на балансі якого знаходилася і знаходиться ця пам'ятка, замовив в Українському спеціальному науково-реставраційному проектному інституті «Укрпроектреставрація» детальне інженерне обстеження, а в Чернігівському державному виробничому підприємстві по інженерних дослідженнях для будівництва «Черниговстройизыскания» інженерно-геологічні дослідження на території, де знаходиться Полкова канцелярія.

Результати цих обстежень були викладені в «Заключенні по детальному інженерному обстеженні» та в «Технічному заключенні про інженерно-геологічні дослідження на майданчику існуючої пам'ятки архітектури XVII ст. полкової канцелярії в м. Чернігові (для реконструкції)» і є надзвичайно цікавими з точки зору опису і стану пам'ятки та навколишньої місцевості. На сьогодні, це найповніший будівельний опис пам'ятки, її стану та стану прилеглої території на 90-ті роки XX століття. Пізніше такого детального обстеження не проводилося.

Як свідчить «Заключення», пам'ятка збереглася в первісних об'ємах. Основні перебудови пов'язані з пожежами 1718, 1750 рр. і різними пристосуваннями будівлі.

Будинок полкової канцелярії є цегляною, отинькованою прямокутною в плані 16 x 21 м одноповерховою спорудою з розвинутим підвальним приміщенням і повторюючим його в плані наземним поверхом з високим горищем. Дві поперечні й одна продольна стіни ділять споруду на 6 приміщень.

Вимощення навколо будинку з бетону і має товщину 15 см. Воно облицьоване рваними гранітними плитами S=4+5 см і виконане з ухилом від стіни пам'ятки. Стан вимощення задовільний.

Підмурки стрічкові, цегляні, виконані з жолобчатої цегли охристого кольору розміром 5 x 15 x 34, 5,5 x 16 x 35 см на цем'янковому розчині. Десять рядів мурування становлять 85-88 см, а товщина швів розчину мурування від 2 до 4 см.

Глибина закладки підмурків становить 3,1 м від поверхні землі. Ширина підмурків — 1,7 м по всьому периметру зовнішніх стін. Під подошвою підмурків зовнішніх стін і внутрішньої продольної стіни знайдена підготовка з цегляного бою на вапняково-піщаному розчині висотою 40 x 50 см. Підмурки внутрішньої поперечної стіни ви-

конані із глиняної цегли розміром 6 x 12 x 25 см. Під подошвою підмурка підготовка не знайдена. Мурування підмурків мокре. Тріщин підмурків не знайдено. Розчин у швах мокрий і рихлий.

Стан підмурків з огляду на вологість незадовільний.

Стіни підвалу виконані з глиняної жолобчатої цегли охристого кольору розміром 5 x 15 x 34 до 5,5 x 16 x 35 см на цем'янковому розчині. Десять рядів мурування становлять 80-85 см, а товщина швів розчину мурування від 2,8 до 4,0 см.

Глибина підвалу становить 2,6 м від поверхні землі. Стіни підвалу отиньковані вапняково-піщаним розчином, побілені. Первісний шар тиньку жовтувато-рожевого кольору товщиною 1-1,5 см.

У східних приміщеннях в стінах підвалу влаштовані ніші. В місцях розташування ніш виявлені тріщини.

У західних приміщеннях розташовані цегляні стовпи розміром 138 x 223 см. Стовпи є опорами склепінь, виконані з глиняної цегли охристого кольору розміром 6 x 12 x 26 см. Для укріплення стін в південно-західному куті споруди у XVIII ст. були влаштовані контрфорси. В західному приміщенні знаходиться ввід тепломереж. У місці підключення тиньк відлущується. В південно-західному приміщенні на стіні південного фасаду виявлена тріщина шириною 3 мм. Тріщина йде знизу вгору і проходить по склепінню приміщення.

По всьому периметру будинку полкової канцелярії стіни підвалу вологі, зі слідами плісняви, тиньковий шар розтріскується, відлущується. Стан стін підвалу незадовільний.

Перекриття над підвалом — напівциркульні склепіння з розпалубками, в північно-західному приміщенні — хрестове склепіння. У склепінні південно-східного приміщення виявлені тріщини, одна з них має ширину 3 мм. Стан кам'яних конструкцій склепінь над підвалом задовільний за винятком склепіння над південно-західним приміщенням.

Цоколь будинку цегляний, отинькований складним розчином з доданням цементу. Мурування виконане з цегли охристого кольору. Товщина швів мурування — 1-1,5 см. Розчин у швах рихлий, мокрий, сиплется. Висота цоколя коливається від 20 см до 60 см з заходу на схід. Цоколь виступає за площину стіни уступами від 20 до 245 см. Виявлено окремі втрати тиньку, тріщини у муруванні, зколи в південно-східному кутку споруди. В місцях розкріповки пілястр і на контрфорсах тріщини наскрізні. Мурування цоколя вологе, цегла крихка. Стан цоколя незадовільний. Гідроізоляція відсутня.

Стіни будинку і фронтони зведені з жолобчатої цегли охристого кольору розміром 5 x 15 x 34, 5,5 x 16 x 35 см. Десять рядів мурування — 78 см, товщина швів від 2,8 до 4 см. В місцях ремонтів виявлено цеглу розміром 7 x 14 x 26 см. Така цегла виявлена в підвалі, колонах і карнизах.

Товщина стін будинку полкової канцелярії від 1,25 до 1,6 м, висота стін від рівня землі до карниза 5,8 м.

Західний і східний фасади завершуються трикутними фронтонами висотою 13 м від поверхні землі, прикрашені тричетвертними колонками, розкріпованим карнизом, фігурними трикутними фронтонами над вікнами, напівциркульними нішами. Подібним чином оформлені стіни двох інших фасадів.

Планувальна структура будинку виявлена на фасадах за допомогою широких пілястр.

На північному і південному фасадах в західній частині споруди виявлені тріщини, що йдуть знизу вгору. Маяки, що були встановлені 29.12.93 р. на внутрішніх поверхнях стін, розірвані. Тріщини наскрізні. Їхня ширина 3 мм. В зимовий час процес утворення тріщин активізувався, але згодом уповільнився, оскільки маяки, що були встановлені повторно 13.01.94 р., не розірвані. На східному фасаді також виявлені тріщини.

Стан кам'яних конструкцій стін задовільний, за винятком західних ділянок стін південного і північного фасадів.

Перекриття над першим поверхом — система напівциркульних цегляних склепінь. Висота склепінь 4,5 м від рівня підлоги першого поверху. У західній частині споруди склепіння не збереглося, перекриття дерев'яне по дерев'яних балках. Висота перекриття 154 см. Балки перекриття спираються на зовнішню західну і внутрішню поперечну стіни. Деревина балок вражена жуком-деревопильщиком (шашелем). Враження досягає 80-100% конструкцій. Стан балок аварійний.

Перекриття горища — це система балок, що покладені по дерев'яних фермах і стійках. Частина балок була замінена під час ремонтних робіт, частина — повторного використання. Старі балки були вражені шашелем, що призвело до розповсюдження процесу на нові конструкції.

Стан конструкцій перекриття горища незадовільний. Вхід на горище знаходиться в південно-західному приміщенні. Сходи дерев'яні. Стан їхній задовільний.

Конструктивна схема покрівлі — це система стропил зі стійками, підкосами і прогонами. З'єднання конструкцій виконане на врубках, скобах, болтах і цвяхах. Стропильні ноги спираються на балки перекриття, прогони і коньковий брус. Деревина цих конструкцій вражена шашелем, рихла на глибину до 10 см.

Стан конструкцій покрівлі незадовільний.

Покрівля виконана з оцинкованого заліза. Стан покрівлі задовільний. Водовідведення існує.

Підлога в підвалі викладена керамічною плиткою, покладеною поверх цегляної на вапняково-піщаному розчині. Первісна підлога виконана з цегли розміром 6,5 x 12 x 26 см, покладеної на ребро на вапняковому розчині. Під цегляною підлогою влаштована підготовка з битої цегли на вапняково-піщаному розчині.

Підлога на першому поверсі з дощок, зверху вкрита лінолеумом.

Підлога горища також з дощок.

Стан підлоги задовільний.

Висновки:

1. Стан підмурків незадовільний.
  2. Стан кам'яних конструкцій стін задовільний, за винятком західних ділянок стін північного та південного фасадів.
  3. Стан кам'яних конструкцій склепінь задовільний за винятком склепіння над підвальним південно-західним приміщенням.
  4. Стан кам'яних конструкцій перемичок задовільний.
  5. Стан дерев'яних конструкцій перекриття над західним приміщенням аварійний.
  6. Стан дерев'яних конструкцій перекриття горища і покрівлі незадовільний.
  7. Стан покрівлі задовільний.
- Це інженерне обстеження підписав ГПП Семик [8].

Але до ремонту так і не дійшло ні в 1994, а ні в 1995 році. Заповідник неодноразово звертався до адміністрації історичного музею та управління культури, до тодішнього міського голови В. А. Косих з проханням звільнити від фондів приміщення споруди для проведення робіт, адже кошти три роки підряд виділялися на ремонт будівлі, але марно. У 1994 р. із виділених 200 млн. крб. освоєно було тільки 59,3 млн крб і то тільки на зовнішні дослідження споруди. У 1995 році виділено 350 млн крб, які так і не були освоєні, в 1996 р. виділено було вже 600 млн крб [6]. Коли вони були освоєні і чи освоєні взагалі — невідомо, оскільки документи в заповіднику відсутні.

Чи були ремонти пізніше — знову ж таки невідомо.

Лише вже у 2012 р. проведено поточний ремонт цоколя, стін, оздоблення фасадів, на які витрачено було 98 тис. грн.

1. Проект капітального ремонту, перепланування і пристосування бывшего здания полковой канцелярии на Валу в г. Чернигове под Исторический музей. Том I. 1962 г.

2. Там само.
3. Там само.
4. Технологическая записка к производству работ по памятнику архитектуры XVII века – бывшей полковой канцелярии в г. Чернигове. Киев. Октябрь 1964 г.
5. Памятник архитектуры конца XVII в. Дом полковой канцелярии в г. Чернигове. Детальное инженерное обследование. Шифр 17/1. Том II. Книга 4. г. Киев. 1994 г.
6. «Чернігівська полкова канцелярія на Валю. (Будинок Лизогуба). (Переписка)». Архів відділу охорони та реставрації нерухомих пам'яток архітектури Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній».
7. Сметно-финансовый расчет на ремонтно-реставрационные работы кровли здания «Полковой канцелярии» в г. Чернигове. 1991 г.
8. Полковая канцелярия. г. Чернигов. Институт «Укрпроектреставрация». ОБП». Ситуационный план. М 1:200 на 3-х листах. пр. 94 – 17 – ГП 1,8 Г.

Алла ДОЦЕНКО

Дом Полковой канцелярии в Чернигове: новейшая история

В статье освещено состояние и ремонты дома полковой канцелярии в связи с передачей его историческому музею в 1962 году, а также ремонты конца XX-нач. XXI в.

Ключевые слова: дом полковой канцелярии, памятник архитектуры, исторический музей, перепланирование, обследование, реставрация.

Alla Dotsenko

House of the Regimental Chancery in Chernigov: Recent history.

The article highlights the condition and repairs of the house of the Regimental Chancellery in connection with its transfer to the historical museum in 1962, as well as repairs of the late 20th and XXI century.

Keywords: house of the Regimental office, monument of architecture, historical museum, inspection, restoration.

